مدیریت شهری
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015
۸۱-۱۰۶
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱۲/۱۷ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۴/۵/۲۲

هنجاریابی و تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی پرسشنامه ارتقاء فرهنگ شهروندی

علی همتی*- دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.
رضا ابراهیم زاده دستجردی- عضو هیات علمی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

چکیده
هـدف از انجـام ایـن تحقیق شناسـائی مولفه هـای کلیدی حاصـل از تجارب صاحـب نظران و شـهروندان شـهر تهران کـه امکان ارتقاء فرهنگ شـهروندی محـلات را از طریق فرهنگسـراها و خانـه هـای فرهنـگ محـلات شـده انـد و ارائـه مـدل مفهومـی آن مبتنـی بـر مـدل سـازی معـادلات سـاختاری، برمبنـای رویکـرد آمیختـه اکتشـافی طراحـی مدل بـود. ایـن تحقیق به روش آمیختـه انجـام شـد کـه در بخـش کیفـی، از روش پدیدارشناسـی و در بخـش کمـی از روش توصیفـی، همبسـتگی مبتنـی بـر مدل سـازی معادلات سـاختاری اسـتفاده شـد. جامعه آمـاری ایـن تحقیـق در بخـش کیفـی مشـتمل بـر صاحـب نظـران حـوزه فرهنگـی مدیریـت شـهری، مدیـران فرهنگسـراها و خانـه هـای فرهنـگ محلات و شـهروندان شـهر تهـران عضو ایـن فرهنگسـراها بودنـد کـه بـا مشـارکت کنندگان در تحقیـق انتخـاب شـدند و پـس از ۲۴ مصاحبـه پیـش اشـباع شـده حاصل شـد. به منظـور بررسـی روایی داده هـای کیفـی از روایی سـازه، روایـی بیرونـی، توصیفـی و تفسـیری اسـتفاده شـد و به منظور بررسـی قابلیـت اعتماد از رویکـرد سـه گانـه رائـو و پـری (۲۰۰۳) اسـتفاده شـد. نتایـج حاصـل از تحقیـق کیفـی در قالـب ۳ گـروه مولفـه ارتقاء دهنـده فرهنـگ شـهروند، مولفه هـای تعدیل کننـده و پیامدهای حاصـل از ارتقـاء فرهنـگ شـهروندی طبقه بنـدی شـدند کـه عبارت بودنـد از: مقولـه فرهنگ شـهروندی، اعتمـاد اجتماعـی، مدیریـت آسـیبهای اجتماعـی، توسـعه ارزشـهای شـهروندی، بهبـود رفتـار شـهروندی، تقویـت سـبک زندگی، بهبـود ارتباط شـهروندان بـا دولـت، ارتقاء و توسـعه فـردی شـهروندان، مدیریـت شـکاف بین نسـلی اشـاره نمود. پـس از اسـتخراج مولفه هـا بخـش کمـی تحقیـق بررسـی شـد کـه بـرای بررسـی روایـی از روایـی عاملـی و محتوائی اسـتفاده گردیـد. از سـوی دیگـر قابلیـت اعتمـاد ابزار بـا روش آلفـای کرونباخ بـه ترتیب برای عوامـل ارتقـاء فرهنـگ شـهروندی، محیطـی، جمعیـت شـناختی و پیامدهـای ارتقـاء فرهنگ شـهروندی ۰/۹۵۰، ۰/۷۵۸، ۰/۷۷۳ و ۰/۹۶۲ بـرآورد شـد و بـا روش نمونـه گیـری طبقـه ای ۱۲۹۰ نمونـه محاسـبه گردیـد. نتایـج تجزیـه و تحلیـل داده هـای کمی نشـان داد کـه برنامه ریـزی امـور فرهنگـی، آمـوزش شـهروندان، ترویـج سـمبلها و نمادهـای فرهنگی و ارزشـهای فرهنگـی و مدیریـت فرهنگسـراها به ترتیب با ضرایب تاثیـر ۰/۳۱۰، ۰/۳۳۸، ۰/۳۳۳ و ۰/۳۷۲ بـر توسـعه اعتمـاد اجتماعـی، تقویـت ارزشـهای شـهروندی، بهبود رفتـار شـهروندی و تقویت ارزشـها و هنجارهـای اجتماعی تاثیرگذار اسـت. از سـوی دیگـر نتایج کمی این تحقیق نشـان داد کـه متغیرهـای محیطـی بیشـترین اثر تعدیلـی را بر رابطـه بین مولفه هـای ارتقاء فرهنگ شـهروندی بـا توسـعه فرهنگ شـهروندی و توسـعه اعتماد اجتماعـی با ضریب تاثیـر ۰/۱۳۰ و ۰/۱۲۴ دارنـد. در نهایـت بـا توجـه بـه مدل اسـتخراج شـده و نحوه ارتبـاط متغیرهـا در مدل تحقیـق راهکارهایـی جهـت ارتقـاء فرهنگ شـهروندی ارائه شـده اسـت.

واژگان کلیـدی: فرهنگ شـهروندی، آموزش فرهنگ شـهروندی، مدیریت امور فرهنگسـراها، برنامه ریـزی در امور فرهنگی، توسـعه مشـارکت اجتماعی، فرهنگسـرا، خانه فرهنگ.

Exploratory and confirmatory factor analysis, standardization and promotion of citizenship questionnaire

Abstract
The aim of this study is to identify the key components of the experiences of experts and citizens the opportunity to promote a culture of citizenship in Tehran neighborhoods through community cultural centers and houses of culture, and Conceptual Model is based on structural equation modeling, exploratory design was based on a mixed approach. The study was carried out in the mixed qualitative and quantitative method of descriptive phenomenology, solidarity-based structural equation modeling was used. The population of this research consisted of experts in the cultural quality of urban management, directors of cultural centers and cultural centers in Tehran neighborhoods and citizens were members of the cultural centers that the participants in the research were selected After 24 interview was saturated. To evaluate the quality of the construct validity, external validity, was used to describe and evaluate the reliability of a triple approach Rao and Fairytale (2003) was used. After extracting the components quantitative research was conducted to check the validity and content validity were used. The results of the analysis of quantitative data showed that the planning of cultural affairs, education of citizens, promote symbols and cultural symbols and cultural values and cultural centers managed by the impact factors 0/310, 0/338, 0/333 and 0/372 on development of social trust, strengthening of civic values, citizenship and strengthen the values and social norms affect behavior. The quantitative results of this study showed that most environmental variables moderating effect on the relationship between the components of the development of civic culture and civic culture development and 0/124 & 0/130 impact factor of social trust. Finally, according to the extracted model and how the variables in the research model presented strategies to promote a culture of citizenship.

Keywords: culture, citizenship, education, culture and citizenship, the management of houses of culture, cultural planning, development, social participation, cultural, House of Culture.

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۲۱۸۸۹۶۶۰۱۱، رایانامه: ahemmati2013@gmail.com

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

مقدمه

«شـهروندی»، ارتباط وسیعی با مفاهیمی چون «جامعه مدنـی، دموکراسـی و حاکمیـت خـوب» دارد. حتی در نظـر بعضـی از صاحب نظـران یکـی از ملاک هـای مهم دموکراسـی به شمار می رود (شـیانی، ۱۳۸۱، ص ۱۹). جامعـه مدنـی و تحقـق نهادهـای مدنـی، در مجمـوع، تجربـه عقلانـی و موفـق بشـری اسـت کـه منجـر بـه مشـارکت قانون مند و توسـعه سیاسی - اجتماعی شده و زمینـه پیشـرفت در حـوزه اقتصـاد، فرهنـگ و تمدن را بـرای جوامـع بـه وجـود آورده اسـت. پس مـی توان گفت که مفهوم فرهنگ شـهروندی از اهمیت بسـیاری برخـوردار اسـت. چـرا که، فرهنـگ شـهروندی، رعایت همـان اصولی اسـت که پیوندهـای میان فـرد و جامعه را در قالـب حقـوق، تعهـدات و مسـوولیت هـا منعکس می سـازد و چارچوبـی را بـرای تعامـل میـان افـراد، گروه هـا و نهادهـا فراهم مـی کند (فاطمی نیـا، ۱۳۸۶، ص ۳۵). بـر ایـن اسـاس می تـوان اذعـان داشـت کـه دولت هـای محلـی (شـهرداریها) در بسـط و گسـترش مولفه هـای فرهنـگ شـهروندی، همواره نقـش پررنگ و قابـل تامل داشـته، چراکه اسـاس حکومت و انسـجام دولتهـا در ارتبـاط موثـر و مسـتقیم بـا توده مـردم می باشـد و تصـدی ایـن امـور توسـط دولتهای محلـی و یا بـه بیـان سـاده تر مدیریـت شـهری صـورت می پذیرد کـه رسـیدگی به مشـکلات شـهروندان را در مرتبه اول برعهـده دارنـد و دغدغـه خویش می دانند تـا به اموری همچـون شهرسـازی، زیسـت محیطـی، حمـل و نقـل، فرهنگـی و اجتماعـی نـگاه ویـژه داشـته و همانند پلی مابیـن مـردم و دولـت عمل نماینـد. اینـان وظیفه حل مسـائل شـهری و بحران هـای ناشـی از شهرنشـینی و اصـلاح رفتـار شـهروندان را برعهـده داشـته و آنچه که در ایـن میـان مـی تواند کمـک موثری درانجـام هرچه بهتـر وظایـف و مسـئولیتهای محولـه بـرای مدیریـت شـهری داشـته و موجـب کاهـش هزینه هـای مترتـب بـر آن گـردد، وجـود یـک فرهنـگ شـهروندی پویـا و کارا بـوده کـه رکن اصلی اسـتحکام مدیریـت محلی در شـهرها خواهـد بـود. از ایـن رو شـهروندی یـک مفهوم پویاسـت، کـه بـرای تامین واقعـی اش باید به فراسـوی دولـت بسـط یابـد و فرهنـگ را در بررسـی آن مـورد توجـه قـرار داد (فاضلـی، ۱۳۸۶، ص ۲). در ادامـه بـه بررسـی مسـئله تحقیق، جامعـه و نمونه آمـاری، روش تحقیـق و تجزیـه و تحلیـل داده هـا بـرای هنجاریابـی پرسشـنامه محقق سـاخته مـی پردازیم.

مسئله تحقیق

«مفهـوم شـهروندی، عـلاوه بـر زمینه هـای سیاسـی بـر روابـط اخلاقـی بیـن اعضـای جامعـه و نیز مسـایل سـنتی نظـری جامعه شناسـی، مثـل شـرایط یگانگـی و همبسـتگی اجتماعـی، ناظـر اسـت. اخـلاق مدنـی، همچنیـن مسـتقیماً بـا تغییـرات هویتـی و تصوراتـی مرتبـط اسـت که شـهروندان، نسـبت به خـود و دیگر شـهروندان دارنـد. شـهروندی اجتماعـی، با اتـکا به آن دسـته اصـول اخلاقـی شـکوفا می گـردد کـه مشـوق احسـاس برادری، همنوعـی، تعهد و مسـئولیت پذیری اسـت» (ذکاتـی، ۱۳۸۰، ص ۶۲). ایـن مفهـوم در بعـد اجتماعـی، ایـده ای اسـت کـه در اروپـای غربـی مطرح شـده اسـت و در قرن شـانزدهم همزمان با فراگیرشدن آن انتشـار یافتـه اسـت. ایـن مفهـوم را می تـوان در مجمـوع، جـزء مفاهیـم جدیدی دانسـت که بـا زندگی برخاسـته از تجـدد و فرهنـگ انسـان اجتماعـی در هم آمیختـه اسـت. شـهروندی مدنـی، در قـرن هجدهـم، شـامل حقوق ضـروری برای آزادی فـردی، آزادی بیان، آزادی اندیشـه، حق برخـورداری از عدالت و قراردادهای معتبـر گردید که به واسـطه رشـد نهـاد دادگاه و نظام قضایـی ظهـور کـرد. شـهروندی سیاسـی در بردارنـده حـق مشـارکت در تصمیـم گیری هـای سیاسـی، بـه عنـوان عضـو یـا رأی دهنده بـوده که در قـرن نوزدهم، با رشـد شـوراها و پارلمان تحقق یافت. در قرن بیسـتم، بـا ایجـاد نظامهـای آموزشـی و تامیـن اجتماعـی، حق دسترسـی بـه مجموعـه وسـیعی از مزایـای عمومی که توسـط دولـت در حوزه های بهداشـت، آمـوزش و غیره ارائـه می شـد، بـه نـام شـهروندی اجتماعی بـه منصه ظهـور رسـید. پایه و اسـاس شـهروندی، بر برابـری قرار داشـته کـه با نابرابری هـای منتج از نظام سـرمایه داری

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

در تضاد است. نظریه مارشال بر آثار جامعه شناسان به ویژه جامعه شناسان آمریکایی تاثیر زیادی داشت. اما «مارشال» (۱۹۶۴- ۱۹۸۱) از سوی صاحب نظران متعددی نیز مورد انتقاد قرار گرفت. این انتقادها زیربنای ارائه نظریه های جدید گردیده که گاه با مدل های مفهومی لیبرالیسم و جمهوری خواهی نیز همپوشانی دارد. «پارسونز» جامعه شناس آمریکایی، شهروندی را در معنای کامل واژه، نتیجه ظهور جامعه سرمایه داری صنعتی دانسته و بر این باور است که تمام تغییراتی که در جامعه سنتی رخداده است: نظیر شهری شدن، صنعتی شدن، عقلانیت و .... بستر مناسب برای این پدیده را به وجود آورده است. از آن جا که شهروندی، عضویت کامل در اجتماع ملی است بر همبستگی و وفاداری متقابل اعضا قرار داشته و مبنای جمعی انسجام اجتماعی به شمار می رود. از نظر پارسونز، بایستی برای دستیابی به هویت عام شهروندی، هنجارهای عام را در قالب فعال گرایی، عام گرایی، آزادگی، مساوات طلبی و معیارهای اکتسابی گسترش داد. بنابراین در گذار از جوامع سنتی به مدرن، تغییراتی در جهت تحقق شهروندی در سطوح فردی و ساختاری پدید می آید (پارسونز، ۱۹۶۵). در نظریات جامعه شناسان انتقادی نیز شهروندی، مفهومی کلیدی محسوب می شود. «دارندورف»، شهروندی را ایده بسیار مهمی دانسته که طی قرن ها موتور پویای حرکت گروه های محروم بوده است و گسترش حقوق شهروندی کامل برای همه را وظیفه اصلی سیاست اجتماعی دانسته و آزادی را، راه رسیدن به برابری و عدم محرومیت و به تبع آن شهروندی پویا و واقعی قلمداد کرده است (دارندورف، ۱۹۷۴، ص ۲۹۲).

هابرماس، شهروندی را در رابطه با اجتماع سیاسی، جامعه مدنی و حوزه عمومی چه با یک دولت ملی هم مرز باشد و چه نباشد، تحلیل می کند و نسبت به حوزه های عمومی حتی در گستره اروپا از طریق شبکه های ارتباطی بسیار خوش بین است. به نظر هابرماس، این شبکه ها شرایط مناسب دموکراسی خواهد بود، زیرا اعضای جامعه صرفاً در حوزه عمومی و جامعه مدنی از نقش شهروندی برخوردار خواهند شد. از رهگذر جامعه مدنی در حوزه عمومی که حد واسط نظام سیاسی و بخش های خصوصی است، مسائل مختلف حل خواهد شد. در این حوزه ها، افراد مسئولیت ها و حقوق خود به عنوان شهروند پذیرفته و قادر به بیان نظریات و عقایدشان می شوند. منطبق با نظریه این جامعه شناس بر شرایط دسترسی برابر به مشارکت درگفتمان عقلانی، تمرکز یافته که به صورت اجتماعات مختلف پیشنهاد می شود. به نظر او، جامعه مدنی، نظامی از اجتماعات است که گفتمان ناظر بر مسائل عمومی را نهادینه می کند و بستری برای تحقق شهروندی ایجاد می نماید (کارتر، ۲۰۰۰، ص ۱۵۹).

در انتقاد به مارشال، «ترنر» به دو اصل «تفاوت پذیری» (تقسیمات جنسیتی، نژادی و طبقات اجتماعی) و «انسجام» مورد نظر برخی جامعه شناسان اشاره می کند که آن را سامان دهنده جوامع می دانند. وی معتقد است : جوامع مدرن، جایی است که نابرابری اجتماعی با عقلانیت اقتصادی توجیه می شود، شهروندی، می تواند به مثابه مذهب مدنی در جهت انسجام اجتماعی عمل کند. فرد می تواند گستره مطالعات شهروندی را در رابطه متقابل هویت، اجتماع، فضیلت مدنی و منابع کشف کند. وقتی حقوقی به عنوان موقعیت رسمی نهادینه می شود، استحقاق رسمی برای منابع کمیاب را به مردم اعطاء می کند. شهروندی نیز، بر دسترسی افراد و گروه ها به منابع نظارت می کند. در این اجتماع، افراد با شهروند شدن هویتی کسب کرده و دارای فضیلت مدنی می شوند؛ یعنی تعلقات و وابستگی نسبت به اجتماع سیاسی پدید می آید (ترنر، ۲۰۰۰، ص ۳۹-۳۷).

سرانجام از نیمه دوم سده ۲۰ و پس از جنگ جهانی دوم و با استقرار دولت رفاه، حقوق اجتماعی شهروندی به رسمیت شناخته شده است.

روی هم رفته به طوری که ملاحظه می شود ارتباط و

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

پیوند ناگسستنی میان شهروندی و شکل بندی های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، حقوقی و فرهنگی جامعه مدرن دیده می شود. این ارتباط و پیوند در نظریه سیاسی، اجتماعی مدرن به صورت-های گوناگون در قالب الگوهای نظری نشان داده شده است. در الگوی نظری که «پانوشکی» آن را ارائه داده است متغییرهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، حقوقی و فرهنگی موثر بر توسعه تاریخی شهروندی در غرب و نحوه تأثیر گذاری این متغیرها بر یکدیگر نشان داده شده است (هاشمیان فر و گنجی، ۱۳۸۸، ص ۳۳). از دیدگاه جامعه شناسان، شهروندی، جایگاهی اجتماعی است که در رابطه با دولت به سه نوع حق شامل حقوق مدنی، حقوق سیاسی و حقوق اجتماعی همراه است. یکی از موضوعات مهم جامعه شناختی مربوط به شهروندی، این است که چگونگی گروه های مختلف، مشمول شهروندی (یا محروم از آن، از قبیل محرومیت زنان از حق رای در بریتانیا و آمریکا تا قرن بیستم) می شوند یا محرومیت کارگردان از تشکیل اتحادیه در اوایل دوران سرمایه داری و اینکه چگونگی آن بر نابرابری اجتماعی تاثیر می گذارند. در دیدگاه سیاسی، مفهوم شهروندی، منزلتی را نشان می-دهدکه با قانون، اعطا می شود. این مفهوم نشان می دهد که اشخاص به اعتبار جایگاه شان دراجتماع یا واحد سیاسی دارای حقوقی هستند. چرا که افراد در زندگی مشترکی سهیم می شوند، از این رو به سبب همان زندگی مشترک، در فعالیت‌های اقتصادی یا امور فرهنگی و تعهد سیاسی، همگان از لحاظ اخلاقی نسبت به یکدیگر وظایفی دارند. از دیدگاه سیاسی نیز شهروندی، در واقع شرایط عضویت در واحدی سیاسی (معمولا دولت ملی) است که از حقوق و امتیازات ویژه کسانی محافظت می کند؛ وظایف معینی را انجام می دهند. (صرافی و عبدالهی،۱۳۸۷، ص ۱۱۹).

در ایران نیز مانند هر نقطه دیگر خاورمیانه تا قبل از پایان قرن ۱۹ مدیر اجرایی شهر یکی از شاهزادگان، یا اغلب فردی نظامی بود که وی را به عنوان والی شهر منصوب می کرد و دارای اختیارات و امتیازات نامحدود بود. در دوران معاصر، شهر نشینی و شهروندی از مظاهر تمدن به شمار می آید و بسیاری از دولت ها برای تثبیت موقعیت اجتماعی و سیاسی خود شهرنشینی و شهروندی و مباحث مرتبط با آن و نیز جهت بخشیدن به موضوعات مربوط به شهرنشینی و شهروندی را در اولویت قرار داده‌اند. امروز مفهوم شهروندی با مفهوم نگرش آن در قرون ۱۹ و۲۰ بسیار متفاوت است و حقوق شهروندی دارای حوزه های مختلفی است (جهانگیری، ۱۳۸۱، ص ۱۴)؛ لذا با توجه به رشد چشمگیر جمعیت ایران و وجود میانگین جوان سنی در حال حاضر، باید به فرهنگ شهروندی و توسعه ساختار سازمانی شهری توجه ویژه‌ای نمود و این حاصل نخواهد شد جز با مشارکت یک یک مردم ساکن در اجتماعات شهری که آن نیز با یک برنامه‌ریزی درست و هدفمند قابل گسترش است (فاطمی نیا، ۱۳۸۶، ص ۳۶).

از مهمترین عواملی که باعث گسترش شهروندی و توسعه ساختار سازمانی شهری در بین افراد می‌شود، شهرداری‌ها و احیای شوراهای محله و نهاد شورایاری و نیز تقویت رسانه‌های محلی است. به دلیل این که گسترش مراکز فرهنگی، هنری در گام نخست به نیازهای خاص محلات مربوط خواهد شد، تعامل با نهادهای محلی یا نهادهایی که برای محلی فعالیت می‌کنند از مواردی است که حفظ و جهت دهی آن برای توسعه محله، ارتقای تعاملات فرهنگی و هنری و ایجاد وحدت باید مورد توجه متولیان امر قرار گیرد. در گام بعدی برای بقای فرهنگ شهروندی و توسعه ساختار سازمانی شهری در ایران باید وحدت هدف را برای شهروندان به وجود آورد. این وحدت را باید هم در بعد زندگی مادی و هم معنوی فرهنگ شهروندان ایجاد کرد؛ تحصیل این مساله در پرتو یک زندگی اجتماعی میسر نیست و قانون گذاری در جامعه از این طریق میسر می‌گردد و خارج از این هدف، شهروندان جامعه با مشکلات و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی که منجر به نابودی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جامعـه می‌گـردد، روبـرو خواهنـد شـد. پـس قانـون منـدی برای بقـای فرهنگ شـهروندی در جامعه مدنی امـری ضـروری و انکار ناپذیر اسـت (تقـی زاده، ۱۳۸۴، ص ۱۸۴).

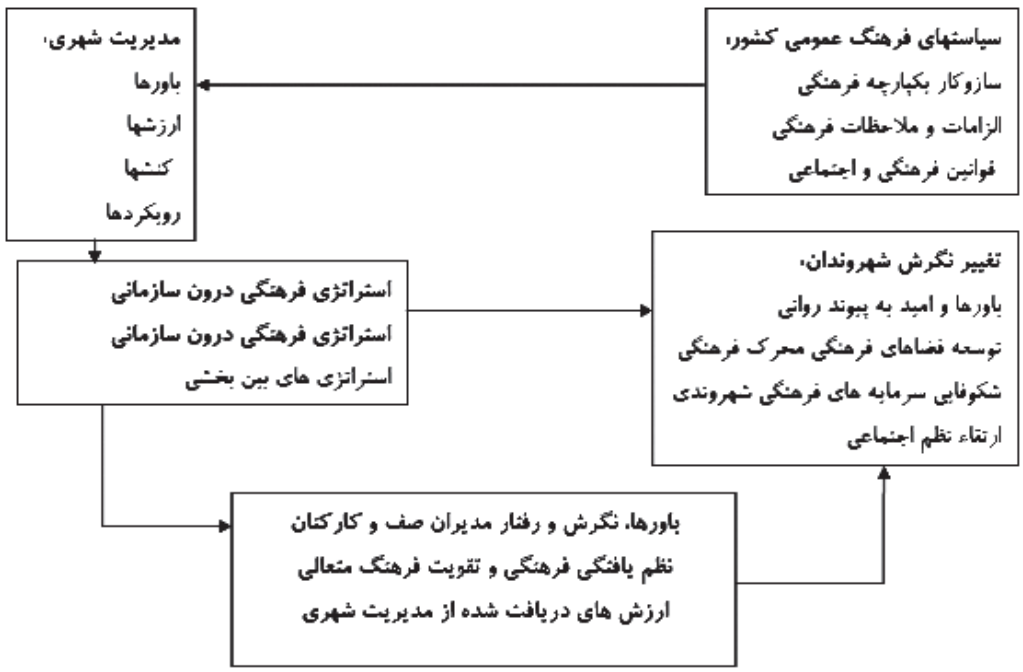
مبتنـی بـر بنـد ۲ مـاده ۷۱ قانـون تشـکیلات، وظایف و انتخابـات شـوراهای اسـلامی کشـور و انتخـاب شـهرداران وظیفـه بررسـی و شـناخت کمبودهـا، نیازهـا و نارسـائی های اجتماعـی، فرهنگـی، آموزشـی، بهداشـتی و رفاهـی و تهیـه طـرح هـا و پیشـنهادهای اصلاحـی و راه حـل هـای کاربردی در ایـن زمینه ها بر عهده شـوراهای اسـلامی شـهرها گذاشـته شـده است (زاهـدی، ۱۳۹۳، ص ۵۵). بـر اسـاس مفـاد بنـد ۶ از مـاده ۵۵ قانـون شـهرداری، مدیریت شـهری مکلف به انجـام فعالیتهای فرهنگی در سـطح شـهرها می باشـد (زاهـدی، ۱۳۹۳، ص ۱۹۵) کـه در ایـن راسـتا و بـا درک ضـرورت توسـعه فعالیت های فرهنگـی پایتخت، شـهرداری تهـران را بـرآن داشـت تـا همراه بـا خدمات اجتماعـی و عمرانـی، ارائه خدمات فرهنگـی را در زمره برنامه‌هـای خـود قـرار دهـد.

رسـالت اصلـی شـهرداری، مدیریـت فرآینـد توسـعه متـوازن و پایـدار شـهر تهـران در راسـتای چشـم‌انداز و اهدافـی اسـت کـه باید مشـارکت خود مـردم و جلب همـکاری سـایر نهادهـا و سـازمانهای ذیربـط اعـم از دولتـی، خصوصـی و مـردم نهـاد تحقـق یابـد. بنابراین می‌تـوان بیـان کـرد بـا رواج مفهـوم رفـاه اجتماعـی و فرهنگـی، برنامـه ریـزی رفـاه اجتماعـی بـه یکـی از محورهـای برنامه ریزی شـهری تبدیل شـده اسـت که اهدافـی فراتـر از برنامـه ریـزی کالبدی را جسـتجو می کنـد. همچنین در پرتـوی نفوذ مفهـوم کیفیت زندگی رویکـرد جدیـدی در شهرسـازی قوت گرفته اسـت که اهـداف برنامه ریزی شـهری علاوه بر اهـداف کالبدی و کارکـردی می یابـد به نیازهای کیفـی و روانی مردم در محیـط شـهری، مثل هویـت اجتماعی، آسـایش روانی، احسـاس زیبایـی، همبسـتگی و تعلق اجتماعی پاسـخ مـی دهـد (مهـدی زاده، ۱۳۸۵، ص ۳۰۲).

از این رو در اوایل سـال‌های دهه ۱۳۷۰ تأسـیس مراکز فرهنگـی هنـری بـا عناوین فرهنگسـرا، خانـه فرهنگ، کتابخانـه، و مـوزه در مناطـق ۲۲گانه شـهرداری تهران آغـاز و در سـال ۱۳۷۵ سـازمان فرهنگـی هنـری شـهرداری تهـران بـه منظور توسـعه فرهنـگ و هنر در جامعـه ایرانی و نیز ارتقای فرهنگ شهرنشـینی، با نظر مسـاعد رهبـر معظم انقلاب اسـلامی و با هدف توسـعه فرهنگـی، تعمیق معرفت دینی، تقویـت زیبائی‌طلبی و حقیقت‌جویـی شـهروندان، شادزیسـتی توام بـا روحیه سـازنده و کسـب مهارت‌هـای زندگـی اجتماعـی، موجودیـت یافـت. در حال حاضر تهـران با ۲۲ منطقه و بـا جمعیتـی معادل نفر دارای ۳۴ فرهنگسـرا، ۶۶ خانه فرهنگ، ۷۹ کتابخانه، ۳۰ نگارخانه، ۸ موزه و ۴ پردیس سـینمائی اسـت کـه در کنـار سـایر نهادهـای فرهنگی شـهر تهران، وظیفه خدمات رسـانی به مـردم را در این کلان‌شـهر بـر عهده دارند. در شـهر تهران تلاش شـده بـرای هـر منطقـه شـهرداری یـک فرهنگسـرای بزرگ ایجـاد شـود. فرهنگسـراها بجـز پوشـش منطقـه خود، بعضـا بـه فعالیت‌هـای فرامنطقـه‌ای نیـز می‌پردازنـد. فرهنگسـرای تخصصـی نیـز بـه فرهنگسـراهایی گفته می‌شـود کـه اقـدام به فعالیـت در یک حـوزه تخصصی در سـطح شـهر تهـران می‌کننـد (سـایت سـازمان فرهنگـی و هنری شـهرداری تهـران ۱۳۹۴).

شـکل شـماره (۱) فرآینـد ارتباطـی فرهنگـی مدیریت شـهری و فرهنگ شـهروندان را نشـان می دهد و اذعان دارد از جملـه وظایفـی کـه تـا حـدودی نهـاد فرهنگی شـهر تهـران بـه آن اهتمـام دارد احصـاء نیازهـای فرهنگـی مـردم و انعـکاس آن بـه مدیریـت شـهری و عامـل ارتبـاط فرهنگـی میـان مدیریـت شـهری و شـهروندان می باشـد. هرگاه مدیریت بلندپایه شـهری، باورها، ارزشـها و کنـش های خود را بـرای پدید آوردن فرهنگـی اسـتوار و متعالـی آشـکار کنـد و ایـن پیام ها را بـه روشـنی بـه دیگـران انتقال دهـد و برای اسـتقرار ایـن پیـام ها را به روشـنی انتقـال دهد و برای اسـتقرار ایـن پیـام ها سـازوکارهای درسـتی به کار گیـرد، آنگاه مدیـران و کارکنـان بـا روشـنی و پیوند روانی درسـت، ایـن پیـام ها را دریافـت می کنند و آنهـا را در نگرش و

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

نمودار ۱. فرآیند ارتباط فرهنگ مدیریت شهری و فرهنگ شهروندان؛ منبع: عبادتی و بخشی، ۱۳۹۱، ص ۱۵۲.

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

رفتار سازمانی خود آشکار می کنند و در انتقال آن به شهروندان موفق خواهند بود (عبادتی و بخشی ۱۳۹۱، ص ۱۵۲).

یکی دیگر از وظایف مهم که فرهنگسراها و خانه های فرهنگ در سطح کلانشهر تهران به آن اهتمام دارند آموزش است. البته از آنجا که امروزه آموزش به ویژه آموزش های فرهنگ شهروندی، یکی از مهمترین عوامل توسعه پایدار است، بنابراین توسعه نظام آموزش همگانی شهری که توسط نهاد فرهنگی شهر تهران تا حدودی انجام می پذیرد موجب افزایش سرمایه های انسانی، تقویت سطح آشنایی مردم با قوانین و مقررات و شئون زندگی شهری، بالارفتن توان مدیریت زندگی در شهر، افزایش سطح مهارتهای زندگی، تقویت میزان مراودات اجتماعی، سبب ارتقاء قدرت خودکنترلی در برابر آسیب های اجتماعی شهر و آسان شدن جریان امور زندگی خواهد شد (صالحی امیری و اکبری، ۱۳۹۱، ص ۶۱). در فرهنگسراها، فعالیت‌های و آموزشی، تولید محصولات گوناگون فرهنگی و اجتماعی و هم‌چنین فعالیت در زمینه هنرهای مختلف فراهم شده است. برخی از فرهنگسراها، کتابخانه و انتشارات ویژه خود را دارند. خانه فرهنگ، از نظر نوع فعالیت‌ها، همان فعالیت‌های فرهنگسرا را در اندازه‌ای کوچک‌تر، با تعداد کارکنان و بودجه‌ای به مراتب کمتر اجرا می‌کنند. از آن‌جا که خانه‌های فرهنگ در سطح محلات قرار دارند امکان دسترسی شهروندان به آن‌ها سهل‌تر و بیش‌تر است. عمده فعالیت‌های فرهنگی خانه‌های فرهنگ، به گسترش و ارتقای سطح فرهنگ عمومی منجر می‌شود. علاوه بر موارد فوق فضاهایی به منظور نمایش آثار و تولیدات هنری و فرهنگی، به دو صورت مستقل و یا در ساختمان‌های فرهنگسراها و سایر مراکز فرهنگی، شکل گرفته است که به آنها نگارخانه گفته شده و سازمانهایی با هدف ارایه کتاب به علاقه‌مندان در سطح شهر تهران به همراه فضای مناسبی برای مطالعه نیز تاسیس شده که کتابخانه ها می باشند و آن نیز یا مستقل بوده و یا در ساختمان‌های فرهنگسراها و سایر مراکز فرهنگی استقرار دارند و زیر نظر آنها

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۱. ترکیب جامعه آماری به تفکیک مناطق مختلف؛ منبع: اطلاعات مرکز آمار ایران در سال ۹۴-۱۳۹۳.

منطقه	جمعیت	منطقه	جمعیت
۱	۴۹۲۳۰۰	۱۲	۲۳۴۴۰۰
۲	۶۵۱۱۰۰	۱۳	۳۰۲۱۰۰
۳	۳۲۳۳۰۰	۱۴	۴۸۳۷۰۰
۴	۸۹۱۱۰۰	۱۵	۶۳۲۶۰۰
۵	۸۹۶۷۰۰	۱۶	۲۸۴۳۰۰
۶	۲۲۳۷۰۰	۱۷	۲۴۲۱۰۰
۷	۳۰۸۵۰۰	۱۸	۴۰۱۳۰۰
۸	۳۷۶۶۰۰	۱۹	۲۳۹۴۰۰
۹	۱۵۲۴۰۰	۲۰	۳۵۲۲۰۰
۱۰	۲۹۲۲۰۰	۲۱	۱۶۴۶۰۰
۱۱	۲۹۹۴۰۰	۲۲	۱۴۷۵۰۰
جمع کل	۸۴۰۱۴۰۰		

فعالیت می‌کنند. راه‌اندازی کتابخانه‌های تخصصی نابینایان و کودکان از طرح‌های جدید این مجموعه است. ضمناً خانه های فرهنگ مشارکتی برای انجام فعالیت‌های عمومی با برگزاری دوره‌های متنوع آموزشی، برپایی کارگاه‌ها و اجرای مراسم تشکیل شده است. خانه‌های فرهنگ مشارکتی، به میزان محدود، سرمایه اولیه و امکاناتی را برای اجرای پروژه‌های منطبق با وظایف قانونی و برنامه‌های سالانه، از فرهنگسراها دریافت می‌کنند. توسعه متعادل خانه‌های فرهنگ مشارکتی و واگذاری امور فرهنگی به بخش‌های مردمی، موجب تمرکززدایی و کاهش هزینه‌های فعالیت‌های زیربنایی فرهنگ و آموزش‌های عمومی خواهد شد.

آزمودنی ها

جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش، کلیه شهروندان شهر تهران بود که از خدمات فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات شهر تهران استفاده می نمودند، بود که با توجه به جمعیت کلان شهر تهران، تعداد آنها ۸۴۰۱۴۰۰ نفر طبق آمار اعلام شده توسط مرکز آمار ایران در سال۹۴-۱۳۹۳ است. جدول شماره وضعیت جامعه آماری تحقیق را نشان می دهد.

ابزار اندازه گیری

ابزار جمع آوری داده ها در این تحقیق پرسشنامه بوده که از کدهای استخراج شده بخش کیفی تهیه شده و گویه های آن شامل ۲ بخش عمده می‌باشد:

۱. بخش اول شامل سوالاتی جهت جمع آوری اطلاعات جمعیت شناختی (شامل: جنسیت، وضعیت تاهل، سن، شغل، آخرین مدرک تحصیلی، محل زندگی شامل ۶ سوال می‌باشد.

۲. بخش دوم شامل سوالات تخصصی در طیف لیکرت بوده که از پرسشنامه طراحی شده حاصل از مصاحبه کیفی و پس از تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی استفاده شد و ابعاد و مولفه های آن در جدول شماره ۲ استفاده گردیده است. پس از تدوین طرح مقدماتی پرسشنامه تلاش گردید تا میزان روایی و پایایی پرسشنامه تعیین شود.

یافته های تحقیق

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۲. ترکیب سئوالات پرسشنامه

متغیرهای مورد بررسی	ابعاد و شماره سوالات در پرسشنامه	جمع سوالات	توضیحات
عوامل موثر بر ارتقاء فرهنگ شهروندی از طریق فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات	برنامه ریزی در فرهنگسراها : ۱ تا ۴	۲۵	محقق ساخته
	آموزش فرهنگ شهروندی: ۵ تا ۱۴		
	ترویج سمبلها و نمادهای فرهنگی: ۱۵ تا ۱۸		
	مدیریت فرهنگسراها: ۲۰ تا ۲۵		
عناصر محیطی و تعدیل کننده	عناصر محیطی ترویج فرهنگ شهروندی: ۲۶ تا ۲۹	۱۰	محقق ساخته
	عوامل جمعیت شناختی : ۳۰ تا ۳۵		
پیامدهای ارتقاء فرهنگ شهروندی	توسعه و تقویت فرهنگ شهروندی: ۱ تا ۶	۳۶	محقق ساخته
	توسعه اعتماد اجتماعی: ۷ تا ۱۱		
	مدیریت آسیبهای اجتماعی: ۱۲ تا ۱۳		
	تقویت ارزشهای شهروندی: ۱۴ تا ۱۸		
	بهبود رفتار شهروندی: ۱۹ و ۲۱ تا ۲۴		
	بهبود ارتباط شهروندان با دولت: ۲۵ تا ۲۶		
	بهبود سبک زندگی: ۲۷ تا ۲۹		
	ارتقاء و توسعه فردی شهروندان: ۳۲ تا ۳۴		
	مدیریت شکاف بین نسلی: ۳۵ تا ۳۶		

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

الف) نتایج تحلیل عاملی اکتشافی

با توجه به نتایج جدول شماره ۳ مقدارضریب کفایت نمونه آزمون ک.ام.او و بارتلت برابر ۰/۸۴۴ می باشد و این مقدار بالاتر از ۰/۵ است. بنابراین حجم نمونه جمع آوری شده جهت تحلیل عاملی کفایت می کند و تحلیل عاملی برای داده های جمع آوری شده کاملا مناسب و سودمند است.

همانطور که در نتایج جدول (۴) مشاهده می گردد در این جدول چهار عامل مقداری بزرگتر از یک دارند و ۴۲/۸۴۲ درصد از واریانس را توسط روش

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۳. آزمون ک.ام.او و بارتلت

ضریب کفایت نمونه	۰/۸۴۴	
نتایج تست	ضریب تقریب کای دو	۷۲۶۶/۷۳۲
	دی.اف	۲۵۳
	سطح معناداری	۰/۰۰۰

جدول۴. جدول واریانس کل تبیین شده

ابعاد	مقادیر ویژه اولیه			مجموع مربعات بارهای عاملی استخراج شده			مجموع مربعات بارهای عاملی چرخش یافته		
	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی
۱	۳/۷۶۹	۱۶/۳۸۷	۱۶/۳۸۷	۳/۷۶۹	۱۶/۳۸۷	۱۶/۳۸۷	۳/۷۶۰	۱۶/۳۴۶	۱۶/۳۴۶
۲	۲/۲۲۸	۹/۶۸۶	۲۶/۰۷۳	۲/۲۲۸	۹/۶۸۶	۲۶/۰۷۳	۲/۲۱۳	۹/۶۲۲	۲۵/۹۶۸
۳	۱/۹۵۰	۸/۴۷۷	۳۴/۵۵۱	۱/۹۵۰	۸/۴۷۷	۳۴/۵۵۱	۱/۹۴۱	۸/۴۴۱	۳۴/۴۰۹
۴	۱/۹۰۸	۸/۲۹۴	۴۲/۸۴۵	۱/۹۰۸	۸/۲۹۴	۴۲/۸۴۵	۱/۹۴۰	۸/۸۳۶	۴۲/۸۴۵
۵	۰/۸۰۹	۳/۵۱۹	۴۶/۳۶۳						
۶	۰/۸۰۰	۳/۴۷۸	۴۹/۸۴۱						
۷	۰/۷۸۸	۳/۴۲۵	۵۳/۲۶۶						
۸	۰/۷۶۷	۳/۳۳۷	۵۶/۶۰۲						
۹	۰/۷۴۴	۳/۲۳۴	۵۹/۸۳۶						
۱۰	۰/۷۳۸	۳/۲۰۹	۶۳/۰۴۵						
۱۱	۰/۷۲۵	۳/۱۵۱	۶۶/۱۹۵						
۱۲	۰/۷۱۸	۳/۱۲۰	۶۹/۳۱۶						
۱۳	۰/۷۰۱	۳/۰۴۹	۷۲/۳۶۵						
۱۴	۰/۶۸۵	۲/۹۷۹	۷۵/۳۴۴						
۱۵	۰/۶۷۳	۲/۹۲۷	۷۸/۲۷۱						
۱۶	۰/۶۶۶	۲/۸۹۶	۸۱/۱۶۷						
۱۷	۰/۶۵۶	۲/۸۵۴	۸۴/۰۲۱						
۱۸	۰/۶۳۹	۲/۷۷۶	۸۶/۷۹۷						
۱۹	۰/۶۳۴	۲/۷۵۸	۸۹/۵۵۵						
۲۰	۰/۶۳۰	۲/۷۳۷	۹۲/۲۹۳						
۲۱	۰/۶۱۱	۲/۶۵۴	۹۴/۹۴۷						
۲۲	۰/۵۹۵	۲/۵۸۸	۹۷/۵۳۵						
۲۳	۰/۵۶۷	۲/۴۶۵	۱۰۰/۰۰۰						

مولفه های اصلی تبیین می کنند. با توجه به این جداول می توان گفت که ارتقاء فرهنگ شهروندی توسط چهار عامل یا فاکتور اندازه گیری می گردد. تا این مرحله مشخص گردید که پرسشنامه مذکور چهار عامل را اندازه گیری می کند. اکنون بایستی مشخص شود هر یک از سئوالات پرسشنامه مربوط به کدامیک از عامل ها است. برای این منظور بایستی عامل ها چرخش یابند بدون چرخش عامل ها امکان تفسیر مناسب وجود نخواهد داشت.

بررسی معناداری ضرایب حاصل از تحلیل عاملی

باتوجه به خروجی لیزرل که در جدول شماره ۶ خلاصه شده برازش مناسب مدل است. این شاخصها و نتایج آنها در جدول ۶ نشان داده شده است.

همان طور که از خروجی نرم افزار لیزرل مشاهده می‌شود. مدل اصلی تحلیل عاملی تاییدی ارائه شده به صورت زیر می‌باشد که در آن روابط میان متغیرها و ضرایب هر یک از آنها ارائه شده است.

بررسی معناداری ضرائب حاصل از تحلیل عاملی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۵. ماتریس عوامل چرخش یافته با روش واریماکس

	ابعاد			
	برنامه ریزی در فرهنگسراها	آموزش فرهنگ شهروندی	ترویج سمبلها و نمادهای فرهنگی	مدیریت فرهنگسراها
سوال۱	۰/۶۸۷			
سوال۲	۰/۶۹۹			
سوال۳	۰/۷۱۱			
سوال۴	۰/۶۷۵			
سوال۵		۰/۵۹۳		
سوال۶		۰/۶۳۲		
سوال۷		۰/۶۰۱		
سوال۸		۰/۶۲۳		
سوال۹		۰/۶۰۵		
سوال۱۰		۰/۶۱۱		
سوال۱۱		۰/۶۱۱		
سوال۱۲		۰/۶۴۱		
سوال۱۳		۰/۵۹۵		
سوال۱۴		۰/۶۱۶		
سوال۱۵			۰/۶۸۶	
سوال۱۶			۰/۶۶۱	
سوال۱۷			۰/۷۰۹	
سوال۱۸			۰/۷۱۵	
سوال۱۹				۰/۶۵۷
سوال۲۰				۰/۶۴۲
سوال۲۱				۰/۶۹۰
سوال۲۲				۰/۶۷۲
سوال۲۳				۰/۶۶۰

بدین منظور آزمون معناداری مدل را براساس شاخص تی ولیو مورد بررسی قرار گرفته است در صورتی که شاخص مذکور از ۱/۹۶+ بیشتر و از ۱/۹۶- کمتر باشد کلیه ضرائب مدل معنادار هستند خروجی نرم افزار لیزرل مقدار معناداری هریک از ضرائب را نشان می دهد. با توجه به شکل (۳) کلیه ضرائب بالاتر از ۱/۹۶است لذا مدل مذکور و ضرائب آن کاملا معنادار است.

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۶. بررسی شاخص های مناسب بودن مدل

نام شاخص	مقدار استاندارد شاخص	مقدار شاخص در مدل مورد نظر	نتیجه گیری
کای - دو	-	۴۱۷/۱۰	
نسبت کای دو به دی اف .	<۳	۲/۷۰۸	برازش مدل مناسب است
پی- ولیو	بیشتراز ۰/۰۵	۰/۰۹۱	برازش مدل مناسب است
جی . اف .آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۷	برازش مدل مناسب است
آ. جی . اف .آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۵	برازش مدل مناسب است
ان.اف.آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۹	برازش مدل مناسب است
سی.اف.آی	بیشتراز ۰/۹	۱	برازش مدل مناسب است
آر.ام.اس.ای.آ	کمتراز ۰/۱	۰/۰۳۶	برازش مدل مناسب است

تحلیل عاملی اکتشافی / تاییدی بخش عوامل محیطی و مداخله گر

تحلیل عاملی اکتشافی

با توجه به نتایج جدول شماره ۷ مقدارضریب کفایت نمونه آزمون ک.ام.او و بارتلت برابر با۰/۸۴۴ می باشد و این مقدار بالاتر از ۰/۵ است، بنابراین حجم نمونه جمع آوری شده جهت تحلیل عاملی کفایت می کند و تحلیل عاملی برای داده های جمع آوری شده کاملا مناسب و سودمند است.

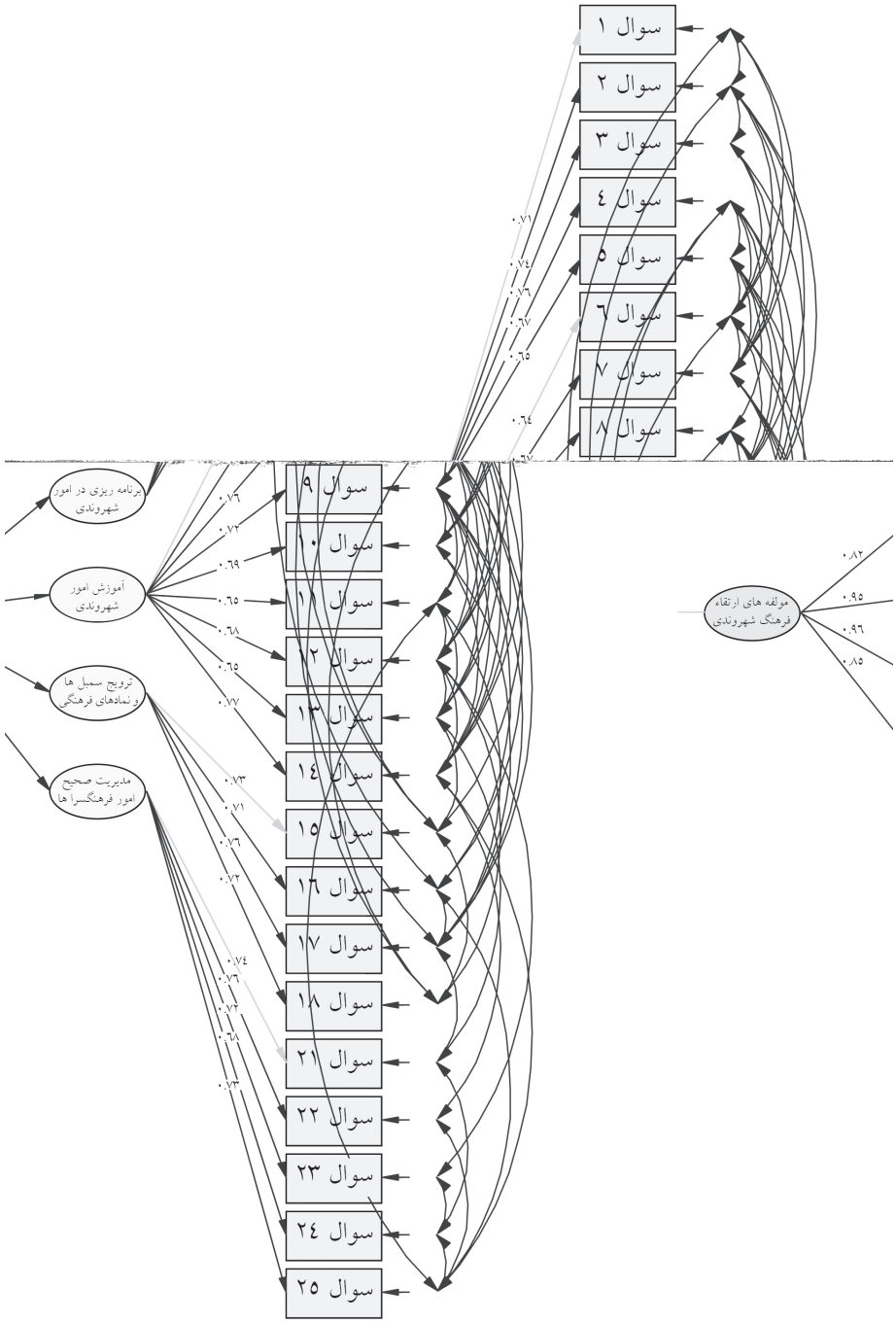
همانطور که در نتائج جدول (۸) مشاهده می گردد در این جدول دو عامل مقداری بزرگتر از یک دارند و ۶۵/۴۴۴ درصد از واریانس را توسط روش مولفه های اصلی تبیین می کنند. با توجه به این جداول می توان گفت: عوامل تعدیل کننده ارتقاء فرهنگ شهروندی توسط دو عامل اندازه گیری گردید.

تا این مرحله مشخص گردید که پرسشنامه مذکور دو عامل را اندازه گیری می کند. اکنون بایستی مشخص شود هر یک از سئوالات پرسشنامه مربوط به کدامیک از عامل ها است. برای این منظور بایستی عامل ها چرخش یابند بدون چرخش عامل ها امکان تفسیر مناسب وجود نخواهد داشت.

نتایج ماتریس عوامل چرخش یافته (۹) نشان دهنده آن است که ۱۰ سوال پرسشنامه (بعد عوامل محیطی و جمعیت شناسی) را اندازه گیری می کند. نهایتاً اینکه، نتایج تحلیل عاملی نشان می دهد که پرسشنامه مذکور از قابلیت اعتبار سازه بالایی برخوردار بوده و ابعاد مورد نظر سنجیده خواهند شد .

تحلیل عاملی تاییدی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

شکل ۲. مدل اصلی تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه عوامل ارتقاء دهنده فرهنگ شهروندی

با توجه به خروجی لیزرل که در جدول شماره (۱۰) خلاصه شده برازش مناسب مدل است. این شاخصها و نتایج آنها در جدول ۱۰ نشان داده شده است.

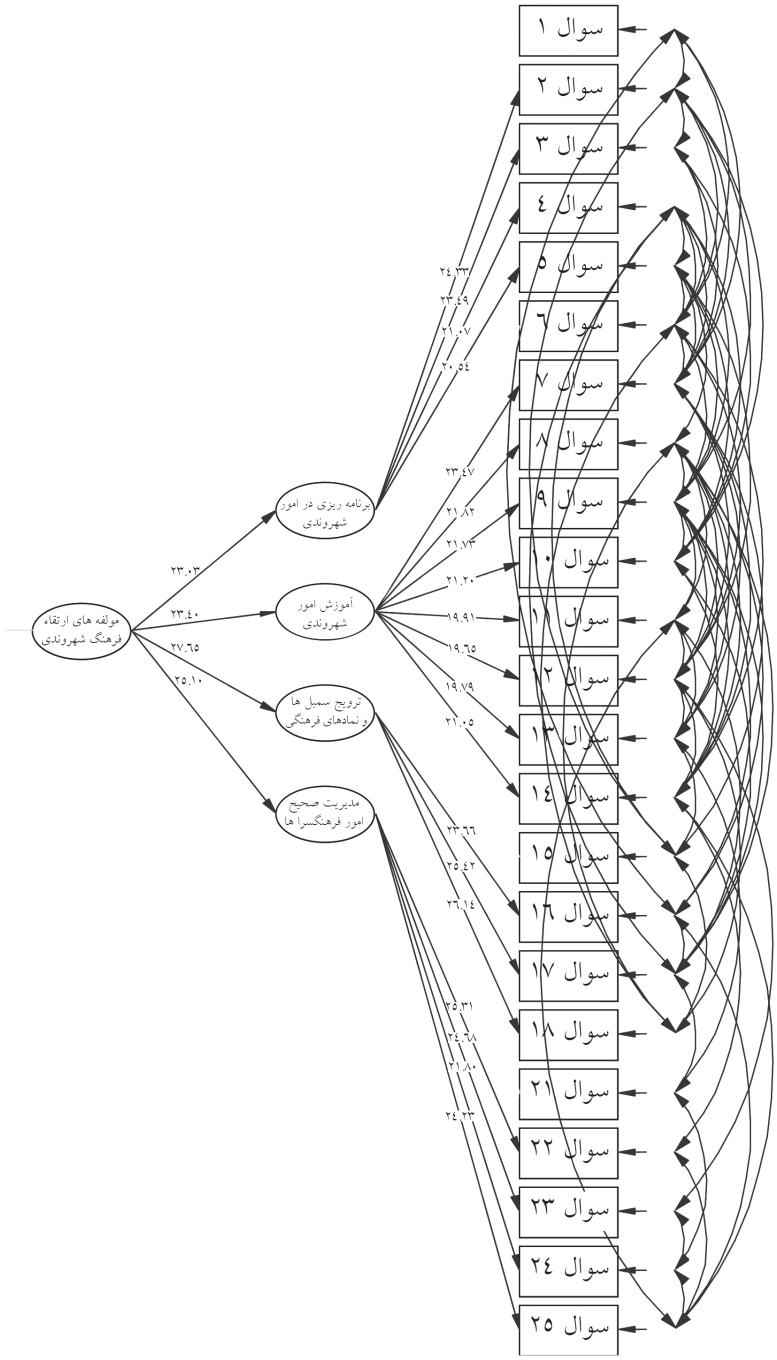
همان طور که از خروجی نرم افزار لیزرل مشاهده می‌شود. مدل اصلی تحلیل عاملی تاییدی ارائه شده به صورت زیر می باشد که در آن روابط میان متغیرها و ضرایب هر یک از آنها ارائه شده است.

بررسی معناداری ضرائب حاصل از تحلیل عاملی

بدین منظورآزمون معناداری مدل را بر اساس شاخص تی ولیو مورد بررسی قرار گرفته، در صورتی که شاخص مذکور از ۱/۹۶+ بیشتر و از ۱/۹۶- کمتر باشد کلیه ضرائب مدل معنادار هستند خروجی نرم

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

شکل ۳. مدل ضرائب معناداری تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه عوامل ارتقاء دهنده فرهنگ شهروندی

افـزار لیزرل مقـدار معناداری هریک از ضرائب را نشـان مـی دهـد. بـا توجـه به شـکل (۵) کلیـه ضرائـب بالاتر از ۱/۹۶ اسـت لـذا مـدل مذکـور و ضرائـب آن کامـلاً معنادار اسـت.

تحلیـل عاملـی اکتشـافی / تاییـدی بخـش پیامدهـای حاصـل از ارتقاء فرهنگ شـهروندی توسـط فرهنگسـراها و خانـه هـای فرهنـگ محـلات

تحلیل عاملی اکتشافی

بـا توجـه بـه نتائج جـدول (۱۱) مقـدار ضریـب کفایت نمونـه آزمـون ک.ام.او و بارتلـت برابـر بـا ۰/۷۲۷ مـی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۷. آزمون ک.ام.او و بارتلت

ضریب کفایت نمونه	۰/۸۴۴	
نتایج تست	ضریب تقریب کای دو	۷۲۶۶/۷۳۲
	دی.اف	۲۵۳
	سطح معناداری	۰/۰۰۰

جدول ۸. جدول واریانس کل تبیین شده

ابعاد	مقادیر ویژه اولیه			مجموع مربعات بارهای عاملی استخراج شده			مجموع مربعات بارهای عاملی چرخش یافته		
	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی
۱	۴/۶۳۳	۴۶/۳۳۲	۴۶/۳۳۲	۴/۶۳۳	۴۶/۳۳۲	۴۶/۳۳۲	۳/۶۲۲	۳۶/۲۲۰	۳۶/۲۲۰
۲	۱/۹۱۱	۱۹/۱۱۲	۶۵/۴۴۴	۱/۹۱۱	۱۹/۱۱۲	۶۵/۴۴۴	۲/۹۲۲	۲۹/۲۲۴	۶۵/۴۴۴
۳	۰۸۶۱	۸/۶۰۵	۷۴/۰۴۹						
۴	۰/۶۱۱	۶/۱۰۸	۸۰/۱۵۶						
۵	۰۵۲۷	۵/۲۶۹	۸۵/۴۲۶						
۶	۰/۳۸۱	۳/۸۰۶	۸۹/۲۳۲						
۷	۰/۳۳۵	۳/۳۵۰	۹۲/۵۸۲						
۸	۰/۳۰۸	۳/۰۷۷	۹۵/۶۵۹						
۹	۰/۲۳۳	۲/۳۲۶	۹۷/۹۸۵						
۱۰	۰/۲۰۱	۲/۰۱۵	۱۰۰/۰۰۰						

باشد و این مقدار بالاتر از ۰/۵ است، بنابراین حجم نمونه جمع آوری شده جهت تحلیل عاملی کفایت می کند و تحلیل عاملی برای داده های جمع آوری شده کاملاً مناسب و سودمند است.

همانطور که در نتایج جدول (۱۲) مشاهده می گردد در این جدول نه عامل مقداری بزرگتر از یک دارند و ۵۰/۶۹۸ درصد از واریانس را توسط روش مولفه های اصلی تبیین می کنند. با توجه به این جداول می توان گفت که پیامدهای ناشی از عوامل ارتقاء فرهنگ شهروندی توسط نه عامل یا فاکتور اندازه گیری می گردد.

تا این مرحله مشخص گردید که این بخش از پرسشنامه ۹ عامل را اندازه گیری می کند. اکنون بایستی مشخص شود هر یک از سئوالات پرسشنامه مربوط به کدامیک از عامل ها است. برای این منظور بایستی عامل ها چرخش یابند. بدون چرخش عامل ها امکان تفسیر مناسب وجود نخواهد داشت.

نتایج ماتریس عوامل چرخش یافته (۱۳) نشان دهنده آن است که پس از ۱۹ بار تحلیل عاملی اکتشافی پرسشنامه مذکور در مجموع ۹بعد (توسعه فرهنگ شهروندی، توسعه اعتماد اجتماعی، مدیریت آسیب های اجتماعی، مدیریت ارزشهای شهروندی، بهبود رفتار شهروندی، بهبود ارتباط شهروندان با دولت، بهبود سبک زندگی، ارتقاء و توسعه فردی شهروندان، مدیریت شکاف بین نسلی) را اندازه گیری می کند. نهایتا اینکه، نتایج تحلیل عاملی نشان می دهد که پرسشنامه مذکور از قابلیت اعتبار سازه بالایی برخوردار بوده و ابعاد مورد نظر سنجیده خواهند شد.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۹. ماتریس عوامل چرخش یافته

	ابعاد تعدیل کننده	
	محیطی	جمعیت شناسی
سوال ۲۶	۰/۸۶۳	
سوال ۲۷	۰/۸۸۰	
سوال ۲۸	۰/۷۷۵	
سوال ۲۹	۰/۶۹۰	
سوال ۳۰		۰/۷۶۸
سوال ۳۱		۰/۸۳۱
سوال ۳۲		۰/۷۹۶
سوال ۳۳		۰/۸۰۰
سوال ۳۴		۰/۶۶۰
سوال ۳۵		۰/۷۱۲

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

جدول ۱۰. بررسی شاخص های مناسب بودن مدل

نام شاخص	مقدار استاندارد شاخص	مقدارشاخص در مدل مورد نظر	نتیجه گیری
کای - دو	-	۴۰/۴۷	
نسبت کای دو به دی . اف	>۳	۱/۹۳۳	برازش مدل مناسب است
پی- ولیو	بیشتراز ۰/۰۵	۰/۱۰۴۶	برازش مدل مناسب است
جی . اف .آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۹	برازش مدل مناسب است
آ. جی . اف .آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۸	برازش مدل مناسب است
ان.اف.آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۶	برازش مدل مناسب است
سی.اف.آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۸	برازش مدل مناسب است
آر.ام.اس.ای.آ	کمتراز ۰/۱	۰/۰۲۷	برازش مدل مناسب است

تحلیل عاملی تاییدی

با توجه به خروجی لیزرل که در جدول شماره (۱۴) خلاصه شده برازش مناسب مدل است. این شاخصها و نتایج آنها در جدول(۳-۱۶) نشان داده شده است.

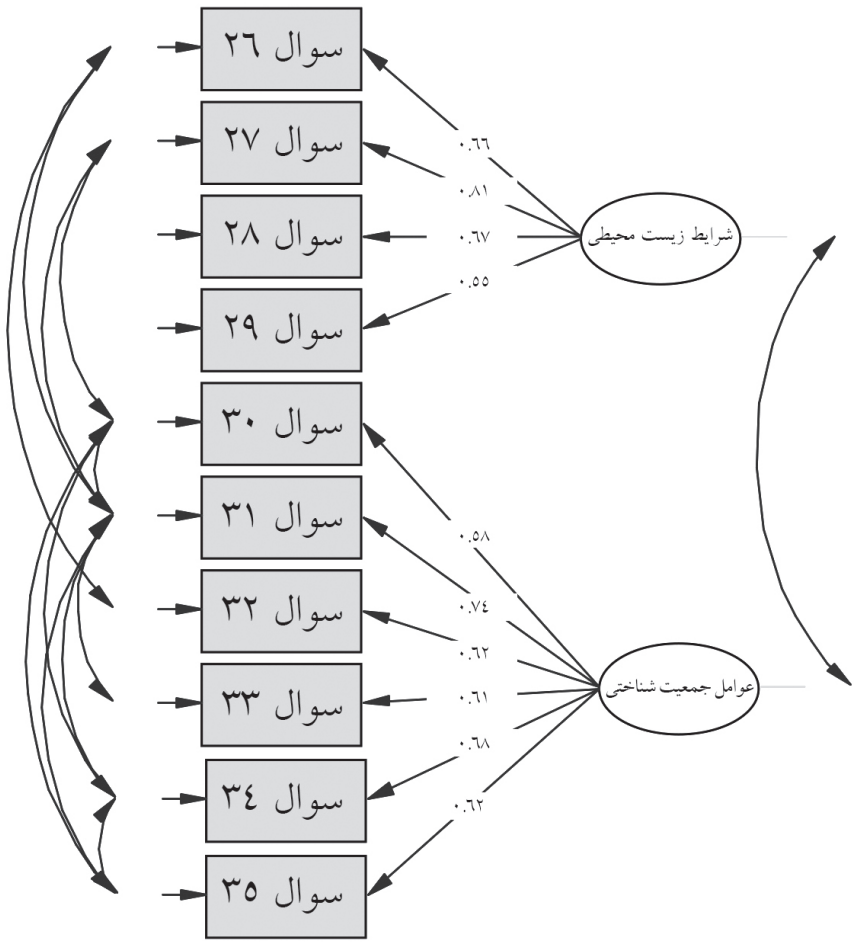
همانطور که از خروجی نرم افزار لیزول مشاهده می شود، مدل اصلی تحلیل عاملی تاییدی ارائه شده به صورت زیر می باشد که در آن روابط میان متغیرها و ضرایب هر یک از آنها ارائه شده است.

بررسی معناداری ضرائب حاصل از تحلیل عاملی

بدین منظورآزمون معناداری مدل را بر اساس شاخص تی ولیو مورد بررسی داده و در صورتی که شاخص مذکور از ۱/۹۶ + بیشتر و از ۱/۹۶- کمتر باشد کلیه ضرائب مدل معنادار هستند. خروجی نرم افزار لیزرل مقدار معناداری هریک از ضرائب را نشان می دهد. با توجه به شکل (۶) کلیه ضرائب بالاتر از ۱/۹۶ است لذا مدل مذکور و ضرائب آن کاملاً معنادار است.

تعیین پایایی (قابلیت اعتماد) پرسشنامه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

شکل ۴. مدل اصلی تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه عوامل تعدیل کننده فرهنگ شهروندی

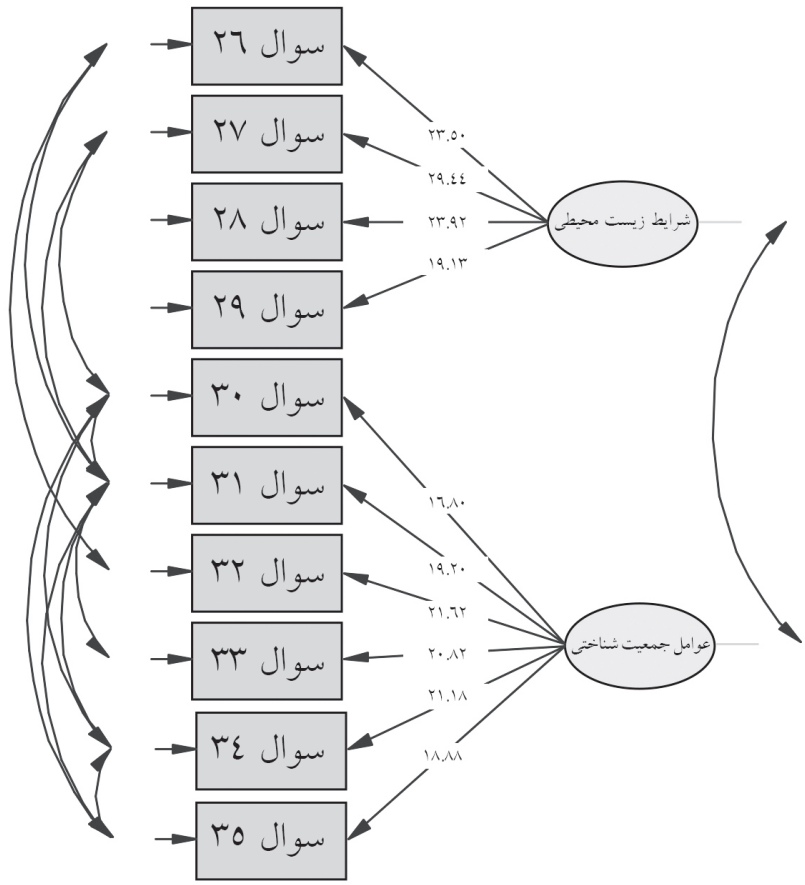
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

جدول ۱۱. آزمون ک.ام.او و بارتلت

ضریب کفایت نمونه	۰/۷۲۷	
نتایج تست	ضریب تقریب کای دو	۸۵۵۷/۶۸۸
	دی.اف	۵۲۸
	سطح معناداری	۰/۰۰۰

قابلیت اعتماد یا پایایی یکی از ویژگیهای فنی ابزار اندازه‌گیری است. مفهوم یاد شده به این امر سر و کار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط مختلف تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می‌دهد. دامنهٔ ضریب قابلیت اعتماد از صفر (عدم ارتباط) تا ۱+ (ارتباط کامل) است. ضریب قابلیت اعتماد نشانگر آن است که تا چه اندازه ابزار اندازه‌گیری ویژگی‌های با ثبات آزمودنی و یا ویژگیهای متغیر و موقتی وی را می‌سنجد. برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری شیوه‌های مختلفی به کار برده می‌شود.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

شکل ۵. مدل ضرائب معناداری تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه عوامل تعدیل کننده فرهنگ شهروندی

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

از آن جملـه می‌تـوان به:

۱. اجرای دوباره آزمودن (روش بازآزمایی)؛

۲. روش موازی (همتا)؛

۳. روش تصنیف (دو نیمهٔ کردن)؛

۴. روش کودر - ریچاردسون؛

۵.روش آلفـای کرونبـاخ اشـاره نمـود (بازرگان، سـرمد، حجـازی، ۱۳۸۰).

در ایـن تحقیـق به منظور تعیین پایایـی آزمون از روش آلفـای کرونباخ اسـتفاده گردیده اسـت. برای محاسـبه ضریـب آلفـای کرونبـاخ ابتدا بایـد واریانس نمـره های هر زیر مجموعه سـئوالهای پرسشـنامه (یـا زیر آزمون) و واریانـس کل را محاسـبه کـرد. سـپس بـا اسـتفاده از فرمـول، مقـدار ضریـب آلفا را محاسـبه کرد.

$$[r_{\alpha} = \frac{j}{j-1}[1 - \frac{s_j^2}{s^2}$$

فرمول شماره ۳: محاسبه آلفای کرونباخ

که در این رابطه:

J=تعداد سوالات

S^2_j =واریانس هر سؤال

s^2 =واریانس کل سؤالات

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۱۲. جدول واریانس کل تبیین شده

ابعاد	مقادیر ویژه اولیه			مجموع مربعات بارهای عاملی استخراج شده			مجموع مربعات بارهای عاملی چرخش یافته		
	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی	کل	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی
۱	۲/۵۳۸	۷/۶۹۰	۷/۶۹۰	۲/۵۳۸	۷/۶۹۰	۷/۶۹۰	۲/۵۰۵	۷/۵۹۲	۷/۵۹۲
۲	۲/۳۵۸	۷/۱۴۵	۱۴/۸۳۵	۲/۳۵۸	۷/۱۴۵	۱۴/۸۳۵	۲/۳۳۴	۷/۰۴۷	۱۴/۶۶۵
۳	۲/۲۸۳	۶/۹۱۸	۲۱/۷۵۳	۲/۲۸۳	۶/۹۱۸	۲۱/۷۵۳	۲/۲۸۱	۶/۹۱۲	۲۱/۵۷۷
۴	۲/۲۳۰	۶/۷۵۸	۲۸/۵۱۱	۲/۲۳۰	۶/۷۵۸	۲۸/۵۱۱	۲/۲۴۷	۶/۸۱۰	۲۸/۳۸۸
۵	۱/۶۷۴	۵/۰۷۴	۳۳/۵۸۵	۱/۶۷۴	۵/۰۷۴	۳۳/۵۸۵	۱/۶۴۹	۴/۹۹۵	۳۳/۳۸۳
۶	۱/۶۴۰	۴/۹۶۹	۳۸/۵۵۴	۱/۶۴۰	۴/۹۶۹	۳۸/۵۵۴	۱/۶۲۹	۴/۹۳۶	۳۸/۳۱۹
۷	۱/۴۸۳	۴/۴۹۵	۴۳/۰۴۹	۱/۴۸۳	۴/۴۹۵	۴۳/۰۴۹	۱/۵۴۰	۴/۶۶۵	۴۲/۹۸۵
۸	۱/۳۲۰	۴/۰۰۱	۴۷/۰۵۰	۱/۳۲۰	۴/۰۰۱	۴۷/۰۵۰	۱/۳۲۶	۴/۰۱۷	۴۷/۰۰۲
۹	۱/۲۹۳	۳/۹۱۸	۵۰/۹۶۸	۱/۲۹۳	۳/۹۱۸	۵۰/۹۶۸	۱/۳۰۹	۳/۹۶۷	۵۰/۶۹۸
۱۰	۰/۸۲۵	۲/۵۰۱	۵۳/۴۷۰						
۱۱	۰/۷۹۴	۲/۴۰۷	۵۵/۸۷۷						
۱۲	۰/۷۸۷	۲/۳۸۵	۵۸/۲۶۲						
۱۳	۰/۷۶۶	۲/۳۲۰	۶۰/۵۸۳						
۱۴	۰/۷۶۱	۲/۳۰۵	۶۲/۸۸۸						
۱۵	۰/۷۵۲	۲/۲۷۸	۶۵/۱۶۵						
۱۶	۰/۷۳۲	۲/۲۱۹	۶۷/۳۸۵						
۱۷	۰/۷۱۵	۲/۱۶۸	۶۹/۵۵۳						
۱۸	۰/۷۰۵	۲/۱۳۷	۷۱/۶۹۰						
۱۹	۰/۶۹۸	۲/۱۱۶	۷۳/۸۰۶						
۲۰	۰/۶۸۳	۲/۰۶۹	۷۵/۸۷۵						
۲۱	۰/۶۷۹	۲/۰۵۷	۷۷/۹۳۳						
۲۲	۰/۶۶۶	۲/۰۱۹	۷۹/۹۵۲						
۲۳	۰/۶۵۹	۱/۹۹۶	۸۱/۹۴۸						
۲۴	۰/۶۵۳	۱/۹۷۸	۸۳/۹۲۶						
۲۵	۰/۶۴۴	۱/۹۵۰	۸۵/۸۷۷						
۲۶	۰/۶۴۰	۱/۹۴۰	۸۷/۸۱۶						
۲۷	۰/۶۳۱	۱/۹۱۲	۸۹/۷۲۹						
۲۸	۰/۶۱۷	۱/۸۷۱	۹۱/۵۹۹						
۲۹	۰/۶۰۰	۱/۸۱۸	۹۳/۴۱۷						
۳۰	۰/۵۸۷	۱/۷۷۹	۹۵/۱۹۶						
۳۱	۰/۵۶۹	۱/۷۲۴	۹۶/۹۲۰						
۳۲	۰/۵۶۶	۱/۷۱۴	۹۸/۶۳۵						
۳۳	۰/۴۵۱	۱/۳۶۵	۱۰۰/۰۰۰						

r_{α} =مقدار آلفای کرونباخ

بدین منظور یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه پیش آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های به دست آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم‌افزار آماری اس.پی.اس.اس میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که عدد بدست آمده برای هر ابزار به شرح جدول (۱۵) می باشد. این اعداد نشان دهندهٔ آن است که پرسشنامه مورد استفاده، از قابلیت اعتماد و یا به‌عبارت دیگر از پایایی لازم برخوردار می باشد.

نتیجه گیری و پیشنهاد

براساس نتایج حاصل از بخش کیفی که با رویکرد پدیدارشناسانه انجام گرفت، محقق ۶ مولفه در بعد مولفه های ارتقاء فرهنگ شهروندی، ۲ مولفه تعدیل کننده و ۱۵ مولفه مرتبط با پیامدهای حاصل از ارتقاء فرهنگ شهروندی را شناسائی نمود. بر اساس این مولفه ها پرسشنامه ای با ۱۳۶ سئوال طراحی و در یک نمونه ۲۶۲ نفری اولیه مورد ارزیابی قرار گرفت و تحلیل عاملی اکتشافی شد. پس از انجام تحلیل عاملی اکتشافی ۷۱ سئوال باقی ماند که ۴ مولفه ارتقاء فرهنگ شهروندی مشتمل بر برنامه ریزی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۱۳. ماتریس عوامل چرخش یافته

	ابعاد								
	توسعه فرهنگ شهروندی	مدیریت ارزشهای شهروندی	توسعه اعتماد اجتماعی	بهبود رفتار شهروندی	بهبود سبک زندگی	ارتقاء توسعه فردی شهروندان	مدیریت شکاف بین نسلی	بهبود ارتباط شهروندان با دولت	مدیریت آسیبهای اجتماعی
سوال ۳۶	۰/۶۴۵								
سوال ۳۷	۰/۶۵۰								
سوال ۳۸	۰/۶۱۳								
سوال ۳۹	۰/۶۵۸								
سوال ۴۰	۰/۶۶۰								
سوال ۴۱	۰/۶۳۲								
سوال ۴۲			۰/۶۳۹						
سوال ۴۳			۰/۶۸۸						
سوال ۴۴			۰/۶۶۸						
سوال ۴۵			۰/۶۶۶						
سوال ۴۶			۰/۶۵۱						
سوال ۴۷									۰/۷۹۸
سوال ۴۸									۰/۷۸۸
سوال ۴۹		۰/۶۷۴							
سوال ۵۰		۰/۶۸۷							
سوال ۵۱		۰/۶۸۶							
سوال ۵۲		۰/۶۷۳							
سوال ۵۳		۰/۶۵۸							
سوال ۵۴				/۶۵۰					
سوال ۵۶				۰/۶۵۱					
سوال ۵۷				۰/۶۷۹					
سوال ۵۸				۰/۶۸۰					
سوال ۵۹				۰/۶۸۴					
سوال ۶۰								۰/۸۰۴	
سوال ۶۱								۰/۸۰۴	
سوال ۶۲					۰/۷۳۳				
سوال ۶۳					۰/۷۳۰				
سوال ۶۴					۰/۷۴۵				
سوال ۶۷						۰/۷۱۵			
سوال ۶۸						۰/۷۴۹			
سوال ۶۹						۰/۷۳۰			
سوال ۷۰							۰/۸۶۶		
سوال ۷۱							۰/۸۷۲		

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

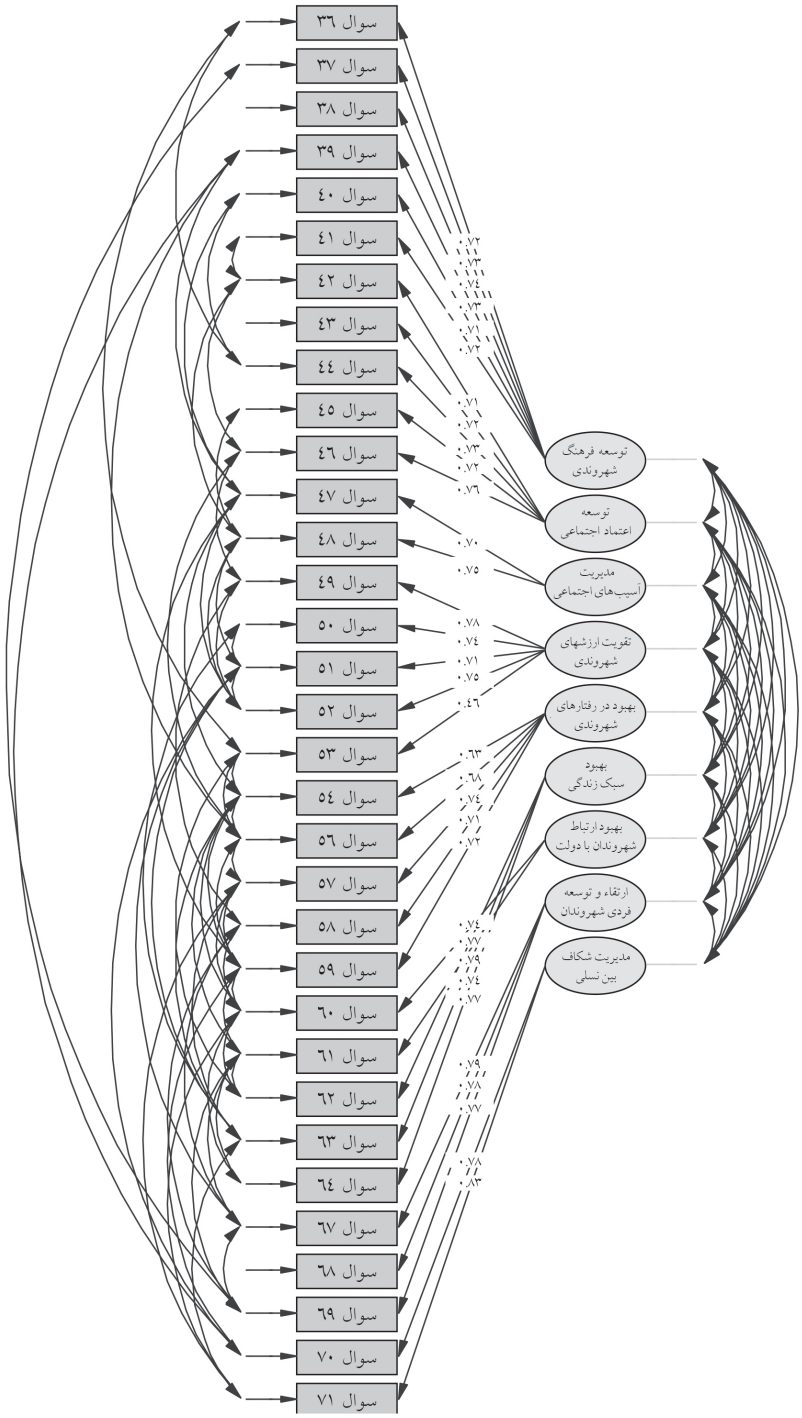
جدول ۱۴. بررسی شاخص های مناسب بودن مدل

نام شاخص	مقدار استاندارد شاخص	مقدارشاخص در مدل مورد نظر	نتیجه گیری
کای - دو	-	۹۷۳/۰۸	برازش مدل مناسب است
نسبت کای دو به دی . اف	<۳	۲/۴۱۴	برازش مدل مناسب است
پی- ولیو	بیشتراز ۰/۰۵	۰/۰۹۸۱۲	برازش مدل مناسب است
جی . اف .آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۶	برازش مدل مناسب است
آ. جی . اف .آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۴	برازش مدل مناسب است
ان.اف.آی	بیشتراز ۰/۹	۰/۹۹	برازش مدل مناسب است
سی.اف.آی	بیشتراز ۰/۹	۱	برازش مدل مناسب است
آر.ام.اس.ای.آ	کمتراز ۰/۱	۰/۰۳۳	برازش مدل مناسب است

در امـور شـهروندی، آمـوزش امـور شـهروندی، ترویـج سـمبلها و نمادهـای فرهنگـی، مدیریـت صحیـح امـور فرهنگسـراها و خانـه هـای فرهنـگ محـلات، ۲ مولفه تعدیل کننـده مشـتمل بـر عوامـل جمعیت شـناختی و عوامـل محیطـی و ۹ مولفـه مرتبـط بـا پیامدهـای حاصـل از ارتقـاء فرهنـگ شـهروندی مشـتمل بـر توسـعه فرهنگ شـهروندی، توسـعه اعتمـاد اجتماعی، بهبـود ارتبـاط شـهروندان بـا دولـت، ارتقـاء و توسـعه فردی شـهروندان، بهبـود رفتارهای شـهروندی، تقویت ارزشـهای شـهروندی، مدیریت آسـیب هـای اجتماعی، بهبـود سـبک زندگـی و مدیریت شـکاف بین نسـلی را نشـان داد. سـپس ایـن مـدل بـا اسـتفاده از نـرم افـزار لیـزرل، تحلیـل عاملـی تائیـدی شـد و نتایـج آن مورد بررسـی قـرار گرفـت. نتایج نشـان داد کـه نتایج تحلیل عاملـی اکتشـافی مورد تاییـد و قابل قبول اسـت. بدین ترتیـب مـدل نهایـی تحقیـق کـه نشـان دهنـده اثرات ارتقـاء فرهنـگ شـهروندی بـر پیامدهای حاصـل از آن از طریـق عوامـل تعدیـل کننـده محیطـی و جمعیـت شـناختی اسـت، تنظیم و نتیجه نهایی تحلیل در قالب مـدل زیـر ارائه شـده اسـت.

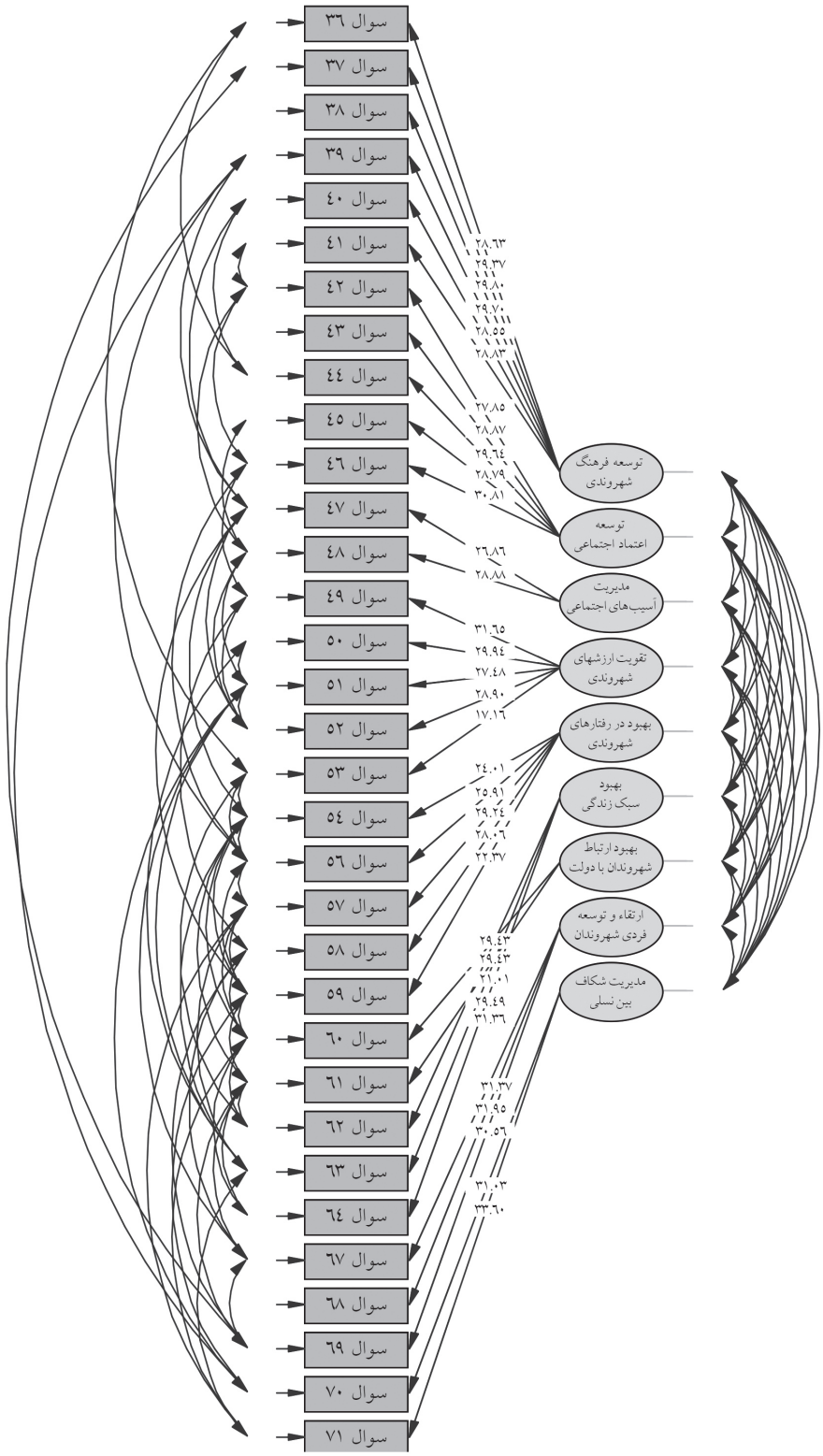
همانطـور کـه در شـکل مشـاهده مـی شـود، ۴ مولفـه کلیـدی برنامـه ریـزی در امـور شـهروندی، آمـوزش امـور شـهروندی، ترویـج سـمبلها و نمادهـای فرهنگی و مدیریـت صحیـح امـور فرهنگسـراها از جملـه عناصر ارتقـاء دهنـده فرهنگ شـهروندی در شـهروندان شـهر تهـران اسـت کـه از طریـق عوامـل تعدیـل کننـده محیطـی و جمعیت شـناختی کـه در شـکل ۷ نمایش داده شـده اسـت، ۹ پیامد را به همراه می آورند. میزان تاثیـرات و ضرایـب حاصل از متغیرها نشـان داده شـده اسـت کـه نشـان می دهـد کـدام یـک از متغیرهـا بـر روی یکدیگـر اثـر تعدیـل کننـده و یـا به عنـوان متغیر مسـتقل بر پیامدهـای ارتقـاء فرهنگ شـهروندی تاثیر می گذارنـد. در تفسـیر ایـن مـدل باید گفت کـه ارتقاء فرهنـگ شـهروندی توسـط یـک آیتـم به تنهایـی و به خـودی خـود رخ نمی دهـد بلکـه برای آن کـه فرهنگ شـهروندی از طریق فرهنگسـراها و خانه هـای فرهنگ محـلات ارتقـاء یابد، نیازمند نگرش سیسـتمی خواهیم بـود. در ایـن نگـرش ۴ مولفـه ارتقـاء دهنده بـه صورت همزمـان مدنظـر قـرار می گیـرد. یعنـی ایـن کـه اگـر بخواهیـم فرهنگ شـهروندی بـه ترتیب درجـه اهمیت ارتقـاء یابـد در ابتدا بایسـتی فرهنگسـراها و خانه های فرهنـگ محـلات از برنامـه ریزی مناسـب با مشـارکت و همراهـی شـهروندان صـورت پذیـرد. در ایـن زمینـه ضـرورت دارد تـا در قالـب یـک برنامـه اسـتراتژیک،

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

شکل ۵. مدل اصلی تحلیل عاملی تاییدی پیامدهای حاصل از ارتقاء فرهنگ شهروندی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

شکل ۶. مدل ضرائب معناداری تحلیل عاملی تاییدی پیامدهای حاصل از ارتقاء فرهنگ شهروندی

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۱۵.ضریب قابلیت اعتماد پرسشنامه های بکار رفته

آلفای کرونباخ	
عوامل ارتقاء فرهنگ شهروندی	۰/۹۵۰
عوامل محیطی	۰/۷۵۸
عوامل جمعیت شناختی	۰/۷۷۳
پیامدهای حاصل از ارتقاء فرهنگ شهروندی	۰/۹۶۲

جدول ۱۶. ضریب قابلیت اعتماد مولفه های ارتقاء فرهنگ شهروندی از طریق فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات

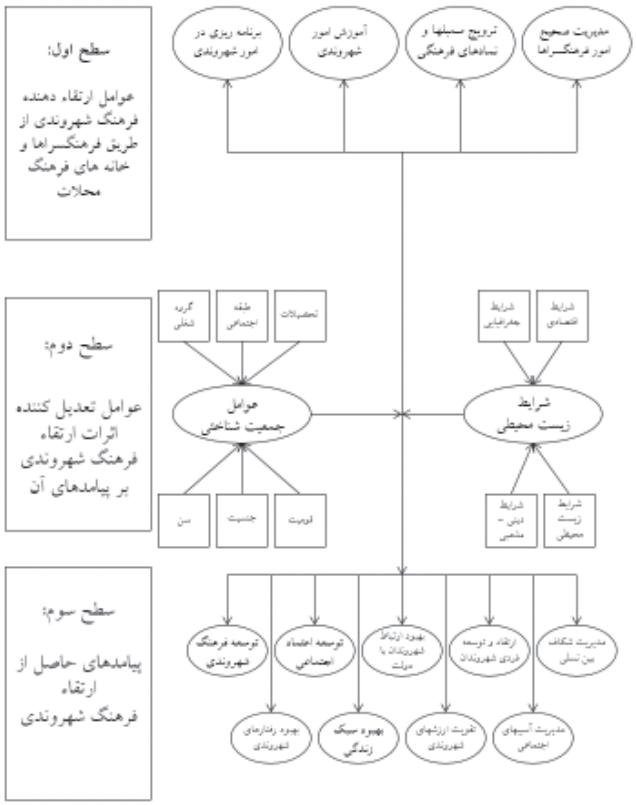
آلفای کرونباخ	
برنامه ریزی به جهت ارتقاء فرهنگ شهروندی	۰/۸۳۷
آموزش فرهنگ شهروندی	۰/۸۹۵
ترویج سمبلها و نمادهای فرهنگی	۰/۸۳۱
مدیریت امور فرهنگسراها	۰/۸۵۱

جدول ۱۷. ضریب قابلیت اعتماد مولفه های پیامدهای حاصل از ارتقاء فرهنگ شهروندی از طریق فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات

آلفای کرونباخ	
توسعه اعتماد اجتماعی	۰/۸۴۶
مدیریت آسیب‌های اجتماعی	۰/۷۰۱
مدیریت ارزش‌های فرهنگی	۰/۸۱۷
بهبود رفتار شهروندی	۰/۸۳۴
بهبود ارتباط شهروندان با دولت	۰/۷۴۵
بهبود سبک زندگی	۰/۸۰۷
ارتقاء و توسعه فردی شهروندان	۰/۸۰۹
مدیریت شکاف بین نسلی	۰/۷۸۷
توسعه فرهنگ شهروندی	۰/۸۶۹

برنامه ریـزی بلند مـدت برای ارتقاء فرهنگ شـهروندی صـورت پذیرد. از سـوی دیگر بـرای اجرائی کـردن این برنامـه نیازمنـد همـکاری اصولی، منطقی و منسـجم با خود شـهروندان اسـت. برای آن که فرهنگ شـهروندی ارتقـاء یابـد عـلاوه بـر ایـن عامـل همزمـان بایـد موارد مدیریتـی در زمینـه مدیریت فرهنگسـراها و خانه های فرهنـگ محـلات مدنظـر قـرار گیـرد کـه از آن جملـه مـی تـوان بـه مسـائل مربـوط بـه انتخـاب مدیـران، به

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

شکل ۷. مدل نهایی تحقیق

کارگیری نیروی متخصص، برنامه ریزی مالی و بودجه ای مناسب، سازماندهی و ساختاردهی به فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات اشاره کرد. چراکه برنامه ریزی زمانی امکان پذیر است و نتایج آن به خوبی محقق خواهد شد که مدیریت اصولی و صحیح بر امور فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات حاکم باشد. علاوه بر این، در صورتی که فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات بتوانند از مدیریت و برنامه ریزی اصولی برخوردار باشند در آن صورت قادر خواهند بود تا آموزش های مناسبی را به شهروندان ارائه نمایند. انجام آموزشهای مناسب مستلزم نیازسنجی نیازهای آموزشی شهروندان، برنامه ریزی جهت اجرای دوره های آموزشی و ارائه بازخوردهای قابل قبول از دوره های آموزشی برای بهبود آنها است. باید گفت که دوره های آموزشی تنها زمانی می توانند نگرش شهروندان شهر تهران را ارتقاء دهند که به صورت مداوم و مستمر انجام گیرند. چرا که تغییر نگرش در شهروندان و حرکت به سمت ارتقاء فرهنگ شهروندی مستلزم آموزشهای بلند مدت است. اما ارائه آموزشها تنها عامل کافی نیست.بنابراین فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات باید با رسانه های جمعی ارتباط برقرار کرده از طریق رسانه هایی مانند تلویزیون، رادیو، مطبوعات و حتی شبکه های اجتماعی تلاش کنند تا پیامهای اصولی برای شهروندان با محتوای مناسب تنظیم نمایند. این مسئله می تواند به عنوان کاتالیزور فرآیند تغییر نگرش شهروندان را سرعت بخشیده و باعث شود در زمان کوتاه تری فرهنگ شهروندی دست خوش تغییرات مثبت قرار گیرد. علاوه بر این از آنجایی که جامعه ایران تحت تاثیر سمبلها و نهادهای فرهنگی است و همواره گذشته خود را مدنظر قرار می دهد لذا فرهنگسراها و

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

خانه های فرهنگ محلات باید سمبلها و نمادهای فرهنگی که روحیه ملی گرایی، مسئولیت پذیری، جمع گرایی، هویت ملی، مشارکت اجتماعی و... را تقویت می کنند در اماکن و بخشهای مختلف شهر تهران بکار گیرند. این سمبلها می توانند شامل نمادها و سمبلهای مفاخر گذشته، نمادهای مذهبی و دینی، قومیتی و حتی شعائر و هنجارهای مناسب مانند فرهنگ مطالعه و ترویج هنجارهای آن باشند. ذکر این نکته ضرورت دارد که فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات در صورتی می توانند به ارتقاء فرهنگ شهروندی کمک کنند که این ۴ مورد به صورت همزمان و منسجم صورت پذیرد. اما تنها این ۴ مورد نمی تواند باعث ارتقاء فرهنگ شهروندی شود، بلکه مدیران و سیاست گذاران فرهنگی باید نقش عوامل مداخله گر و تعدیل کننده را نیز مد نظر قرار دهند و ۴ مورد را بر مبنای عوامل جمعیت شناختی و محیطی مورد توجه قرار دهند، چرا که برای طبقات اجتماعی مختلف، سطوح تحصیلی متفاوت، جنسیت و سن و سایر عوامل مرتبط در این زمینه باید در برنامه ریزی آموزش و مدیریت تاثیر داده شوند. به عنوان مثال زنان متفاوت از مردان تحت تاثیر رسانه ها و آموزش قرار می گیرند و از سوی دیگر سن و تحصیلات می تواند شرایط متفاوتی را در آموزش شهروندی، برنامه ریزی برای امور شهروندان و حتی ارتباط با شهروندان از طریق رسانه ها فراهم سازد. با توجه به این مدل می توان گفت: سیاست گذاران و برنامه ریزیان امور فرهنگی که از آن جمله مدیران فرهنگسراها و خانه های فرهنگ محلات می باشند باید نقش عوامل تعدیل کننده را در مدیریت، برنامه ریزی و آموزش شهروندان مد نظر قرار دهند. در صورتی که این اقدامات به درستی صورت پذیرد سطح سوم مدل، که پیامدهای آن است رخ خواهد داد. لذا می توان گفت که در آن صورت در گام اول سه مسئله اساسی رخ می دهد، اعتماد اجتماعی توسعه می یابد، ارزشهای شهروندی و رفتار شهروندی بهبود می یابد. در مرحله دوم سبک زندگی شهروندان بهبود یافته، ارتباط دولت و شهروندان تقویت شده و ارتقاء و توسعه فردی شهروندان صورت خواهد گرفت. در نهایت این مسئله باعث توسعه فرهنگ شهروندی، مدیریت آسیبهای اجتماعی و مدیریت شکاف بین نسلی می گردد.

منابع و ماخذ

تقی‌زاده.م (۱۳۸۴) نظریه شهروندی و فرهنگ و تمدن ایرانی، تهران، مجله اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۱۸۳

جهانگیری، ر (۱۳۸۱) شهرنشینی و شهروندی، چکیده مقالات همایش راه کارهای توسعه فرهنگ شهروندی، انتشارات محبان. ص ۱۵ -۱۴.

ذکاتی، م س (۱۳۸۰) اخلاق شهروندی، نامه انجمن جامعه شناسی ایران، تهران: موسسه نشر کلمه، شماره ۵، ص ۸۰ -۶۱.

زاهدی، ع (۱۳۹۳) مجموعه قوانین و مقررات شهرداری، انتشارات جنگل.

سایت سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران www.farhangsara.ir

صالحی امیری، ر. اکبری.ع، (۱۳۹۱) نقش آموزش های فرهنگی شهرداری در بهبود مناسبات اجتماعی مدیریت استراتژیک

فرهنگی شهر تهران، تهران، انتشارات تیسا.

صرافی، م. عبدالهی، م (۱۳۸۷) تحلیل مفهوم شهروندی و ارزیابی جایگاه آن در قوانین، مقررات و مدیریت شهری کشور،

پژوهش های جغرافیایی، شماره ۶۳: صص ۱۱۵ – ۱۳۴.

عبادتی،ن. بخشی، ش (۱۳۹۱) الزامات و فرآیند سیاست گذاری و مدیریت استراتژیک فرهنگی در مدیریت شهری، مدیریت استراتژیک فرهنگی شهر تهران، تهران، انتشارات تیسا.

فاطمی نیا، س (۱۳۸۶) فرهنگ شهروندی محصول و محمل حاکمیت خوب، سازمان کارا و شهروند فعال فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی سال هفتم

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

شـماره ۲۶: صص ۳۵-۵۸.
فاضلـی،م (۱۳۸۶) شـهروندی فرهنگـی و فرهنگـی شـدن شـهروندی، سـایت
www.farhangshenasi.com/articel
مهـدی زاده، ج (۱۳۸۶) نقـش شـوراها در بهبـود فرهنـگ شهرنشـینی، ماهنامـه شـوراها، شـورای عالی اسـتانها، شـماره ۹.
هاشـمیان فـر. س ع، گنجـی. م (۱۳۸۸) تحلیلـی بـر فرهنـگ شـهروندی در شـهر اصفهان، جامعه شناسـی کاربـردی، سـال بیسـتم، شـماره ۳۳، ص ۲۵.
Carter, A. (2001).The political theory of global citizenship. London: Routledge
Daherndorf, R.(1974). Citizenship and beyond: The social dynamics of an ldea. Social Research, Vol. 47 .
Parsons,T.(1965)Full citizenship for the Negro American. Sociological problem. Daetdalus, Vol. 94 .
Turner , B.S.(2000).Islam , civil society and citizenship. Syracuse university press.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]